

Soldatene som kom fra øst

I 1943 startet oppbyggingen av en norsk hær i Sverige. Mobiliseringen av mannlige, norske flyktninger i alderen 18 til 45 år ga som resultat at ca 15.000 velutdannede og velutstyrte norske soldater gikk over grensen i maldagene 1945. Oppdraget deres var å ta del i oppryddingen etter, og demilitariseringen av, den store tyske armé i Norge.

Det hele begynte med at unge nordmenn høsten 1943 ble samlet i såkalte helseleirer, hvor de ble medisinsk undersøkt, registrert og fikk en forberedende militærtjeneste i løpet av noen ukers tid. I neste omgang ble en del tatt ut til politiopplæring, mens langt de fleste ble innrullet i «reservepolitiet», et kamouflasjeord som forhøpentligvis ikke ville irritere tyske ører allfor mye. Tyskerne var jo nøytrale, og måtte ta politiske hensyn for å unngå at tyskerne skulle kaste seg over dem også. Reservepolitidivisjonene, som altså var ordinære militære enheter, ble etterhvert satt opp i til sammen 17 leirer, fra Åre i Jämtland i nord til Örebro i Småland i sør.

I 1944 ble avdelingene samlet i 9 øvelsesbataljoner, som senere igjen ble slått sammen til 5 feltbataljoner, samt en del spesialkompanier.

FELTBATALJON III

En av avdelingene var Feltbataljon III, som fra januar 1944 til begynnelsen av mai 1945 hadde sin forlegning i den lille bygda Baggböle i Njurunda kommune, noen mil sørøst for Sundsvall. Vi vet en del om soldatene og livet i denne bataljonen. Stiftelsen Norsk etnologisk gransking har gjennom en spørreundersøkelse blant gjenlevende soldater fra bataljonen, samlet inn en rekke opplysninger og personlige minner. Undersøkelsen resulterte i en liten bok med tittelen «– også vi når det ble krevet –», utgitt av Forsvarsmuseet (småskrift nr 9/92).

MOTIVERTE SOLDATER

Leiren på Baggböle lå avsides, men vakthold på en halvøy mellom to innsjøer. Det var rikelig med skog rundt leiren, og skogsterreng ble det god bruk for, når soldatene skulle øve seg i livet i felt.

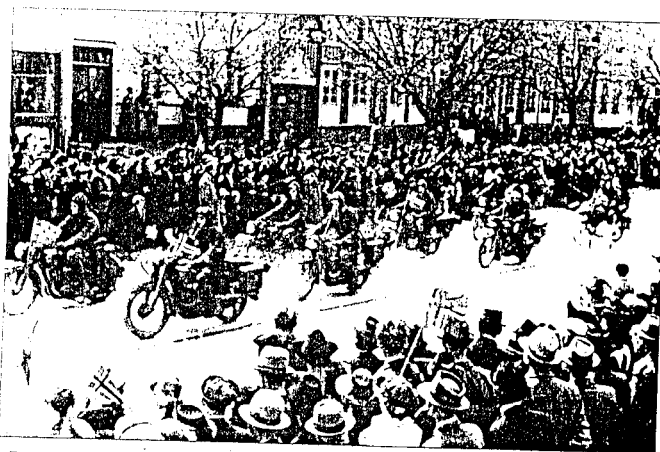
Forlegningen, med mannskapsbrakker, depoter, sykehus, velferdslokaler, skytebaner m.v. ble til etterhvert utover våren og sommeren 1944. Soldatene var selv med på å bygge den opp, i tillegg til et omfattende og strengt militært treningsprogram.

Det kunne bli lange og slitsomme dager. Men rekruttene var i høy grad motiverte for militær utdannelse og trening. Soldatene og befalet (som naturligvis var nordmenn) ønsket inderlig å oppleve den dagen da de kunne få ta del i frihetskampen, og få slåss mot tyskerne. Som det heter i beretningen fra en tidligere soldat: «Når alt kom til alt, dreide

unekkelig ha sine komiske sider og minne om gutteleker.

Men med høsten og forvinteren kom det våpen og feltmessig utstyr av alle slag; hester ble trenet, lastebiler, kanoner, kort sagt det meste av det som trengtes for å føre krig. Treningen fikk økt intensitet og effektivitet.

Vinteren 1944-45 var usedvanlig hard og kald. Det heter i et minne om noen øvelser: «Det var langt under minus 20 grader. Hestene var stallet inn to og to i snøroper foret med halm og bar. I teltene hadde vi ovner, men de maktet ikke å holde oss særlig varme. Brød og smør frøs til beinharde klum-

«Ett to – ett to – det er itjå nåzista i rækka no!» jublet trønderne da Feltbataljon III toget inn i Trondheim.

det hele seg om noe så viktig som frigjøringen av Norge. Kong Haakon, familien hjemme og Fedrelandet var hellige begreper for oss. Mannskapene hadde en høy moral, og hvis noen en sjelden gang ikke tok øvelsene alvorlig, ble dette umiddelbart opptatt av kameratene.»

INTENSIV TRENING

I den første tida hadde ikke mannskapene våpen. Øvelser i sluttet og spredt orden, utmarsjer og annen fysisk trening gikk sin gang. Verre var det når feltøvelser av ulike slag sto på programmet. Trening i angrep og forsvar med stokker og «kråkesmeller» kunne

per som ingen kniv kunne få skiver fra. Men vi beit stykker av brødet og skavet smør med tennene. Som godt var, var det ingen som forfros seg –»

STOR FELTMANØVER

I april 1945 deltok bataljonen i en manøver, der over 6000 mann var med. Den foregikk i Hälsingland i mye snø og sterk kulde. Det var slitsomme dager med mangel på hvile, mat og søvn. Om manøveren sa en svensk stridsdommer bl.a., at de norske guttene kanskje manglet litt disiplin, men han hadde aldri sett maken til soldatånd og innsatsvilje selv hos garvede svenske soldater.

FRITID OG FEST

For karene på Baggböle var leiren base og hjem også i fritiden og i helgene. Fotballspilling og skidrett i løyper, og en liten hoppbakke, var populære sysler. Det ble også satt opp revyer, og det ble arrangert underholdningskvelder i velferdsbrakka. Flyktningekontoret i Stockholm sørget for besøk, ofte av meget kjente norske og danske artister og kunstnere som oppholdt seg i landflyktighet. Det kunne være «et sus av den store verden», som de fleste ellers neppe ville ha opplevd, iallfall ikke i løpet av et så kort tidsrom.

Forholdet til folket som bodde i bygda, var meget godt, ikke minst til jentene. Mange av karene var flittige gjester på dansetilstelninger og fester av ulike slag. Svenskene ble også bedt inn på «åpne dager» i leiren, spesielt 17. mai og på kong Haakons fødselsdag. Det ble også arrangert et svært bryllup i leiren, da en av karene giftet seg med sin norske kjæreste. Bataljonen hadde et fremragende hornorkester og mange flinke musikanter ellers, f.eks. på trekkspill. Med dette fulgte mye glede og mange musikalske opplevelser.

AVMARSJ HJEMOVER

I slutten av april 1945 begynte bataljonen å forberede seg på å dra hjem. Om kvelden 7. mai gikk alarmen, og kl 2300 var det avmarsj til Njurunda stasjon, der mannskaper, hester og utstyr ble lastet opp på tog. 9. mai ankom bataljonen, etter et litt dramatisk møte med et tysk krigsskip på havnen i Trondheim. Mottakelsen var overveldende. Som en av karene, en Oslomann, minnes det: «Jeg syntes trønderne var «klin gærne» de første dagene de så oss i byen. Vi måtte bli med folk og marsjere i gatene, mens de ropte «ett to – ett to – itjå nåzista i rækka no!»

Utover sommeren deltok soldatene i bataljonen i avværning og vakthold over tyske soldater og gestapister ulike steder i Møre og Romsdal, Trøndelag og Finnmark. Som en forteller: «Tjenesten besto for det meste av vakt og atter vakt. I den første tiden gikk vi på vakt i to timer, sov i to timer, og så igjen på vakt i nye to timer osv. Vi sov med maskinpistolen på den ene armen og hjelmen på den andre. Etter 14 dager fikk jeg for første gang anledning til å ta av meg støvlene. De svampaktige, hvite føttene var langt fra noe vakker syn.»

Feltbataljon IIIs mannskaper ble dimittert i oktober 1945.

Tekst: Svein Solli
Foto: Norsk Etnologisk Gransking